

HARPUTLU BİR MAHALLİ SANATÇI “MUSTAFA DÖNER”

Prof. Dr. Nezihe ŞENTÜRK*

Tanju OZANOĞLU**

1938 Elazığ Sako Mahallesi (Mustafa Paşa) doğumlu Mustafa Döner tasavvufi güzellikleri yaşamaya çalıştığı için yörede “Sofu Mustafa Dayı” diye anılır. Mustafa Dayı Harput için önemli bir sanatçı, aynı zamanda Harput Geleneksel Müziği için önemli bir kaynak kişidir. Fayton boyacılığı mesleğinin yanında Harput çalgı ekipleriyle düğünlerde keman çalan babası Osman Döner’le katıldığı düğün ve kına gecelerinde oyun havaları çalmasından olacak ki unutulmuş olan birçok Elazığ Türkülerini otantik olarak kemaniyle çalip söyleyebilmektedir.

Keman çalmayı babasının çalgı ekibinde kendi kendine öğrenen Mustafa Döner; başta teknoloji olmakla birlikte birçok nedenlerle günümüze kadar koruyamadığımız ve kültür tarihimize ışık tutan otantik ezgilerimizin bugüne ulaştırılmasındaki aracılığı ile Harput Müzik Kültürüne hizmeti geçmiş önemli bir sanatçıdır.

Taşbilek’e göre (2012) Elazığ- Harput Müziği, deyim yerindeyse tam bir Türk Müziği Harmanıdır.

“Şarkı, Türkü, Hoyrat, Gazel
Nağmeleri sade, güzel
Türk müziği sever isen
Bir de bir gün Harput’a gel”

dörtlüğünde yazar; ritmik hoyratları, mayası, divanı, şırvanı, peşrevi, çalgıları, gazelleri, çaydaçası, versağı, müstezâtı, muhalifi, tencisi, oyun havaları, tasavvuf eserleri ile Elazığ Yöresinin; ülkemiz müzik kültürünün en önemli kalelerinden biri olduğunu söyler ve Türk Müziği Severleri bu kaleye davet eder.

Taşbilek’in bu görüşünü Ekici’de (2003) desteklemekte ve Harput halkının tasavvufi yaşayış biçiminin sonucu ortaya çıkan tasavvuf müziği ile geleneksel müziğini birbirine ters düşmeden büyük bir ustalıkla kullandığını belirtmektedir. Ekici’ye göre Elazığ-Harput müziği, gerek yapısı itibarı ile gerekse bu icra sırasındaki kuralları ile Türk Müziği içerisinde özel ve önemli bir yere sahiptir. Kış aylarında; kürsü başları, yaz aylarında; düğünler, bağ, bahçe, kaya ve havuz başları Harput sanatçısının derdini, sevdasını ve hasretini dile getirdiği geleneksel sahnelerdir. Yazara göre Harput’un mutaassıp bir yapıya sahip olması nedeni ile çalgı çalmak veya çalgı ile uğraşmak yörede hoş

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

** Kültür Bakanlığı folklor uzmanı

karşılanmamış “bu suretle sesi ön plana alan Harputlu sazı geride bırakmış, doğrusu ihmal etmiştir. (Sunguroğlu,1961 Akt. Ekici2003)

Harput müziğinin icrasında gelenek çok önemlidir. Yörede eskiden müzikle uğraşanların büyük bir çoğunluğu hafızlıktan gelmektedir. Türküler yörede ‘Harput ağzı’ olarak bilinen, özel bir türkü söyleme biçimiyle icra edilmektedir. Genelde Harput Müziğini icra eden sanatçılar müzik geleneğini daha çocuk yaşta öğrenmeye başlamaktadırlar. Usta çırak geleneği ile müziğe ilgisi ve yeteneği olan insanlar yöredeki geleneksel müzik icra ortamlarında yetişmiş/yetiştirilmiş, eserler ağızdan ağza, kulaktan kulağa aktararak günümüze kadar taşınmıştır (Ekici 2003).

Elazığ’ın geleneksel ses ve saz sanatçılarından bazıları Mustafa Süer, Hafız Osman Öge, Paşa Demirbağ, Enver Demirbağ, Adalet Şükrü, Mevlüt Canay, Mehmet Aslan, Hüseyin Sekü, Mustafa Saygılı, Küçük Ali gibi sanatçılardır. Harput geleneksel müziğini okuyarak ve çalarak günümüze taşıyanlardan biri de Küçük Osman lakaplı kemaneci, fayton boyacılığı yapan Osman Döner’in oğlu Mustafa Döner’dir. 1940 -1970’li yıllarda Elazığ’ın birçok yerel sanatçısının yetiştiği bir mahalledir Sako Mahallesi. Küçükken babasının Klarnetçi Çulcu Arif Özbilek’in ekibinde olması nedeniyle gittiği düğünlerden ve kına gecelerinden geleneksel müziklere kulak dolgunluğu olan Döner, yörede çalınan birçok oyun havalarını çalıp okuyabilmektedir. Aynı zamanda Harput hoyrat ve gazellerini, türkülerini otantik olarak okuyan bir sanatçıdır. Askerliği dönüşü kendi uğraşısı ile keman çalmayı öğrenen Döner, müziği bir meslek olarak algılamamış onu sadece bir uğraş olarak seçmiş ve özel meşklerde, arkadaş toplantılarında çalıp söylemiştir.

*Mustafa Döner bir toplantıda keman çalarken, Elazığ, 2011. (Tanju Ozanoğlu Arşivinden)

Tasavvufi güzellikleri yaşatmaya çalıştığı için “Sofu Mustafa Dayı” olarak da anılan Mustafa Döner’in Harput Geleneksel Müziği için önemli bir kişi olduğunu söyleyen Taşbilek Ocak 2001 ayında kendisi ile yaptığı bir meşkte ondan Harput’un neredeyse unutulmuş olan ve hiçbir mahalli sanatçısının okuyamadığı Cigalı Mayasını aslına uygun seslendirdiğinden ve doğru okuduğu için orada bulunanlarca onaylandığından söz eder.

Kültür Bakanlığı folklor uzmanı Tanju Ozanoğlu’nun sanatçı ile yaptığı belgesel videoda Mustafa Döner kendinden ve Harput’un müzik yaşamından şöyle söz eder. “Mesleğim terziliklidir. Müzikle amatör olarak ilgileniyorum. Askerliğimi Kore’de yaptım.” Nota bilgisinin olmadığından ve keman çalmayı kendi kendine öğrendiğini söyleyen Döner, Harput’un eskiden yapılan düğünlerini daha çok beğendiğini ifade eder. Safo Dayı bu düğünleri şöyle anlatmaktadır; “Harput düğünlerine Paşa Göçtü Peşrevi ile girilir, ardından Kar mı Yağmış Şu Harput’un Başına çalınır, sonra maya ve gazel ile devam edilirdi.” Küçükken daha çok dinleyerek katıldığı düğün törenlerinde sonradan çalıcı olarak görev almıştır. Daha sonra Harput’ta olan toplantılarda kürsü başı olmuştur. O yıllardaki meşk toplantılarından şöyle söz etmektedir. “Toplantılarda hikâyeler, masallar anlatılır, maniler söylenir, sohbet ve dedikodu edilir, bol cevizli künefeler yenirdi.”

Görülmektedir ki yerel sanatçılarımız müziği yerinde ve yaşayarak öğrenmekte ve yerel ezgilerimizi günümüze belki de yarınlara taşıyarak onları ölümsüz kılmaktadırlar.

Sonuç

Mustafa Döner gibi birçok mahalli ve yerel sanatçılarımız Türk Müziğinin otantik yapısının korunarak geleceğe aktarılmasında ülkemizde çok önemli bir yere sahiptirler. Bu sanatçılarımızı korumak ve kollamak ilgili tüm kurum, kuruluş ve bireylerin görevleri ve sorumluluğu olmalı, onlar yaşamları boyunca desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

EKİCİ Savaş (2003), “Elazığ/Harput Müzik Kültürü”, “1. Elazığ Kültür Kurultayı”, 15-16 Mayıs, Elazığ. <http://www.turkuler.com/thm/elazigHarput-asg> (Erişim 26 Mart 2015)

OZANOĞLU Tanju (2011), Belgesel Video, Özel Arşiv, Ankara.

TAŞBİLEK Şemsettin(2012), Elazığ Müzik Kültürü-I, Başarı Dergisi yayınları, Bursa